

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2018

Lukáš Nechvátal

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Politické utlačování novinářů v Evropě
a na Blízkém východě**

Bakalářská práce

Autor práce: Lukáš Nechvátal

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: PhDr. ThMgr. Mgr. Karol Lovaš, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Lukáš Nechvátal

Bibliografický záznam

NECHVÁTAL, Lukáš. *Politické utlačování novinářů v Evropě a na Blízkém východě*. Praha, 2018. 29 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. ThMgr. Mgr. Karol Lovaš, Ph.D.

Rozsah práce: 21 788 znaků

Anotace

Tato práce si klade za cíl v době klesající oblíbenosti novinářské profese a rostoucí nenávisi a napadání novinářů politiky připomenout a představit případy, kdy nezůstalo pouze u výhrůžek, ale novináři, kteří psali v nesouladu s vládnoucí politickou mocí, byli v těch lepších případech vydírání a věznění. V těch horších případech pak rovnou likvidováni. Hlavní složku mé bakalářské práce tvoří praktická část, ve které posluchači představují vybrané případy politického utlačování novinářů. Ten se tak může seznámit s jednotlivými případy, které se staly u nás, na Slovensku a v Ázerbájdžánu. Celou praktickou část zakončuji úvahou nad tím, zda je možné, že se tyto části mohou vrátit, ve které si беру na pomoc Pavlu Holcovou, zakladatelku Českého centra pro investigativní žurnalistiku, a Alici Němcovou Tejkalovou, bývalou ředitelku Institutu komunikačních studií a žurnalistiky a nynější děkanku Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity. Teoretická část pak tu praktickou doplňuje a dává jí teoretický základ. V ní popisuji jednotlivé žánry, které jsou v práci ve větší či menší míře obsaženy, seznamuji čtenáře s obsahem a formou praktické části a hodnotím ji.

Annotation

The goal of this thesis is, in the time of decreasing popularity of the journalist profession and growing hatred and attacks of politicians on journalists, present and remind of cases, where it was not only threats, but journalists, who did not write according to ruling political party, were in the better cases blackmailed and imprisoned. In worse cases they were murdered. The main part of my bachelor thesis is the practical one, where listeners will be introduced selected cases of political oppression of journalists. So one gets to know the individual cases that happened in our country, in Slovakia and Azerbaijan. In the end of the practical part I am considering whether the times can return as I am getting help of Pavla Holcova, the founder of the Czech Centre for Investigative Journalism, and Alice Němcová Tejkalová, former director of the Institute of Communication Studies and Journalism and the present Dean of the Faculty of Social Sciences of the Charles University. The theoretical part then completes the practical one and gives it a theoretical basis. There I describe the genres that are more or less contained in the work, introduce the content of the practical part to the reader and evaluate it in the end.

Klíčová slova

Politické utlačování, svoboda projevu, Svobodná Evropa, Lída Rakušanová, Ján Kuciak, Khadija Ismayilova

Keywords

Political oppression, freedom of speech, Free Europe, Lída Rakušanová, Ján Kuciak, Khadija Ismayilova

Title

Political oppression of journalists in Europe and Middle East

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce PhDr. ThMgr. Mgr. Karolu Lovašovi, Ph.D. za to, že nade mnou nezlomil hůl a pomohl mi zdárně dokončit bakalářskou práci v pro mě uspokojující kvalitě.

Také děkuji svým kolegům Vendule Vrbové za nadabování částí, které byly anglicky a Vašovi Vohlídalovi za profesionálně znějící ohlášení.

V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za projevenou podporu, příležitostnou pomoc a občasné konzultace.

Nakonec bych rád vyjádřil svůj dík panu Pospíšilovi z RTL za výdrž a trpělivost, kterou se mnou měl při nahrávání praktické části bakalářské práce.

Obsah

Úvod	2
1. Charakteristika vybraných rozhlasových žánrů	3
1.1. Dokument	3
1.2. Feature	4
1.3. Medailon	4
1.4. Pásmo	4
1.5. Reportáž	5
1.6. Rozhovor	6
1.7. Srovnání obecných charakteristik rozhlasových žánrů a praktické bakalářské práce	7
2. Představení bakalářské práce Politické utlačování novinářů v Evropě a na Blízkém východě	7
2.1. Obsah	7
2.2. Forma	9
3. Zhodnocení praktické části bakalářské práce	9
3.1. Odchýlení od teze	9
3.2. Problémy při vytváření praktické části	10
Závěr	11
Summary	12
Použitá literatura	13
Elektronické zdroje	13
Zdroje užitá v praktické části bakalářské práce	14
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	15
Seznam příloh	18

Úvod

K Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, jehož nedílnou součástí je i část týkající se práva na svobodu projevu, se hlásí 170 zemí světa.¹ A protože novináři lidé jsou, tato práva se jich týkají také, a tak by logicky měli mít možnost psát o čemkoliv, dokud se to nebude rozporovat s legislativou země, ve které působí. Přesto bylo podle dat Výboru pro ochranu novinářů jen za loňský rok uvězněno více jak 250 novinářů. Od roku 1992 pak bylo na celém světě zavražděno přes 800 novinářů, z toho 75 v Evropě.² Většina těchto novinářů má jednu věc společnou – psali o politice a korupci. V praktické části bakalářské práce představuji vybrané novináře, kteří byli vystaveni (popř. stále jsou vystavováni) politickému útlaku.

V teoretické části své bakalářské práce nejprve představím určité rozhlasové žánry, které více či méně souvisí s praktickou částí mé bakalářské práce, se kterou je také srovnám. Též představím praktickou část, a to jak po obsahové stránce, tak po té formální. Dále už popíši rozdíly mezi tezí a výsledným produktem a pokusím se je zdůvodnit. Poukáži také na problémy, se kterými jsem se potýkal při její tvorbě a na závěr celou bakalářskou práci zhodnotím.

¹ International Covenant on Civil and Political Rights. *United Nations Treaty Collection* [online]. [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en

² Killed since 1992 - Murdered. *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 7. 5. 2018]. Dostupné z: https://cpj.org/data/killed/murdered/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&typeOfDeath%5B%5D=Murder&start_year=1992&end_year=2018&group_by=year

1. Charakteristika vybraných rozhlasových žánrů

1.1. Dokument

Přesné definice dokumentu jakožto rozhlasového žánru se různí stejně tak, jak se různí jejich tvůrci. Mnoho z nich se však shoduje v tom, že spíše než o jeden konkrétní žánr se jedná o obecné označení skupiny žánrů.³⁴ Podle definice Josefa Maršíka je základním tvůrčím principem těchto žánrů zaznamenání autentického zvukového svědectví o osobách a událostech, které sice proniká všemi rozhlasovými žánry, nejčastěji ale nachází uplatnění v publicistickém rozhovoru, reportáži a pásmu.⁵ Tvrzení, že jako dokument můžeme označit prakticky kteroukoliv část rozhlasového vysílání, podporuje i definice Pavla Káchy, který píše, že dokument s jistou nadsázkou prostupuje všechny žánry rozhlasového vysílání, neboť jako dokument můžeme označit každý rozhlasový záznam, který je uložen.⁶

Pokud se bavíme o dokumentu jakožto o jednom konkrétním žánru rozhlasového vysílání, také nenajdeme jednotnou definici. Různí se především v názoru na míru zapojení autora. Podle Maršíka dokument není pouze pasivním zvukovým obrazem reality, ale obsahuje též subjektivní prvky, které jsou dány zejména autorovou prací s fakty a materiálem (tzn. jeho výběr, uspořádání, interpretace, apod.). Subjektivní prvky můžeme podle Maršíka nalézt i v samotných dokumentech a to například v záznamech výpovědí osob.⁷ Zato Pavel Kácha tvrdí, že autor by měl být spíše zprostředkovatelem, který je při sestavování dokumentu objektivní a vybírá prameny, jež jsou reprezentativní a podávají objektivní svědectví o popisovaném jevu, a které následně také co nejobjektivněji interpretuje.⁸ Obě dvě definice se však shodují v tom, že se jedná o zachycení skutečnosti za pomoci zvukových dokumentů, autentických svědeckých výpovědí a dalších.⁹¹⁰

³ 99 významných tvůrců rozhlasových dokumentů. Praha: Radioservis, 2013, s. 3. ISBN 978-80-87530-31-3.

⁴ MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 9-10.

⁵ Viz 4

⁶ NAVRÁTIL, Karel. *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Praha: Literární akademie, 2006, s. 75. ISBN 80-86877-04-3.

⁷ Viz 4

⁸ Viz 6

⁹ Viz 6

¹⁰ *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 57. ISBN 978-80-7277-266-7.

1.2.Feature

Jak se definice dokumentu rozcházejí, tak se definice žánru feature shodují a navzájem spíše doplňují. Jedná se o žánr na pomezí publicistické a umělecké tvorby (potažmo dokumentární a umělecké tvorby), který na jednu stranu využívá dokumentárních postupů, na stranu druhou je ale obohacuje o metody užívané v dramatické tvorbě, které tvoří plnohodnotnou část výsledného produktu. Feature tak nepopisuje skutečnost pouze v její reálné, konkrétní podobě, ale odhaluje také její emocionální kvalitu.¹¹ Využívá k tomu všech rozhlasových výrazových prostředků (tedy hudby, zvuků, monologů, dialogů, atd.), které podle složité kompozice a za pomoci technik, jako jsou ostré a rychlé střihy, gradace či rychlé střídání výrazových prostředků, skládá tak, že téma je divákovi zobrazeno v různých rovinách a vztazích.¹² Pavel Kácha v knize čtrnáct kapitol o rozhlase mluví o feature přímo jako o uměleckém dokumentu.¹³

1.3.Medailon

Medailon je subjektivním portrétem osobnosti, který charakterizuje vybranou osobnost, uvádí její základní biografické údaje a zvýrazňuje specifické rysy.¹⁴ Josef Maršík dodává, že se zpravidla připravuje k nějaké významné příležitosti portrétované osoby (tj. kupříkladu životní jubileum, obdržení významného ocenění, ale i úmrtí – v posledním případě se pak jedná o zvláštní druh medailonu, který se nazývá nekrolog).¹⁵

1.4.Pásmo

Pásmo jakožto svébytný rozhlasový žánr se definicí až nápadně podobá dokumentu a feature. A právem. Podle definic leží někde na půli cesty mezi publicistickou a rozhlasovou tvorbou. Stejně jako u feature je zde užito jak žurnalistických (tedy zpravodajských a publicistických) prostředků, tak i prostředků uměleckých. Druhé zmíněné se zde však pod-

¹¹ NAVRÁTIL, Karel. *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Praha: Literární akademie, 2006, s. 75-76. ISBN 80-86877-04-3.

¹² *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 70. ISBN 978-80-7277-266-7.

¹³ Viz 11

¹⁴ *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 117. ISBN 978-80-7277-266-7.

¹⁵ MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 18.

řizují publicistickému či dokumentaristickému záměru, který by měl být dominantní.¹⁶ Dalo by se tak říci, že pásmo je jakýmsi předělem mezi dokumentem a feature. Pavel Kácha ve své definici ještě dodává, že se nejedná o pouhé mechanické spojení jednotlivých součástí, ale důležitá je i nová kvalita. Cílem by mělo být poskytnutí komplexnějšího posluchačského prožitku, což ovšem vyžaduje i určitou posluchačskou soustředěnost a připravenost vnímat jiné obsahy, než mu obvykle současný rozhlas přináší, a tak rozhlasové pásmo pravděpodobně najde své uplatnění pouze ve veřejnoprávním rozhlase nebo v rádiu, v jehož vysílání se s časem pro posluchačsky náročnější počiny počítá.¹⁷

1.5. Reportáž

V rozhlasové žurnalistice se reportáž chápe dvě různými způsoby. Tím prvním je reportáž jakožto metoda rozhlasové tvorby, která se uplatňuje zejména v nejrůznějších publicistických formách (kupříkladu reportážní rozhovor, pásmo, ale také komentář či fejeton).¹⁸

Druhý výklad definice reportáže ji chápe jako samostatný rozhlasový žánr na pomezí zpravodajství a publicistiky. U něj je klíčovým základem autentické a očitě svědectví reportéra o dané události, které pomocí popisu a vyprávění sděluje posluchači, který se tak stává spoluúčastníkem dění. Užívá se zde tedy tzv. principu „hic et nunc“, neboli „tady a teď“, který je doplněn o další znaky, jako jsou informativnost, dynamičnost, dokumentárnost, dějovost, apod., které se v reportáži prolínají a navzájem doplňují, aby společně vytvořili co nejefektivnější a nejautentičtější popis dění. K ještě působivějšímu popisu právě probíhajícího děje používá reportér také rozhovory s dalšími účastníky a zvukový obraz prostředí, ve kterém se nachází (tj. kupříkladu ruchy okolí). Vedle objektivního informování o události musí autor přinést i své subjektivní hodnocení – v reportáži tedy sděluje, jak na něj okolí působí, jaký má na něj názor, hodnotí ho. Oproti tiskové reportáži by měla reportáž rozhlasová být zpravidla stručnější a úspornější a měla by používat jednodušší (tedy méně košatý) jazyk, aby neodváděla diváka od tématu a dokázala ho dostatečně vtáhnout do děje. Avšak z posledního jmenovaného důvodu je také nezbytné, aby košatý

¹⁶ MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 19.

¹⁷ NAVRÁTIL, Karel. *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Praha: Literární akademie, 2006, s. 74-75. ISBN 80-86877-04-3.

¹⁸ MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 24-25.

jazyk používala, neboť je to ze značné míry právě on, kdo posluchače do děje vtahuje, musí se tak však dít přiměřeně a velmi uvážlivě.¹⁹²⁰

1.6. Rozhovor

Posledním představovaným žánrem je rozhovor. Oba pánové, z nichž vycházím, (tedy jak Pavel Kácha, tak Josef Maršík) označují rozhovor za základní metodu rozhlasové práce.²¹²² Rozhovor je podle definice pak metodou získávání informací za pomoci dialogu otázek a odpovědí, kde by účastníci měli mít jasně stanovené role tazatele a dotazovaného. Oproti rozhovoru v tisku a televizi musí novinář počítat s tím, že rozhlasový rozhovor je realizován pouze v rovině auditivní, tudíž je třeba pracovat s jeho specifickými znaky, jako jsou emocionalita osobitého hlasového výrazu, dynamičnost nebo působení paralingvistických výrazových prostředků.²³ Oba pánové se též shodují v tom, že základním předpokladem kvalitního rozhovoru je důkladná příprava (rešerše) reportéra, který by se měl dobře seznámit jak s tématem rozhovoru, tak i s dotazovanou osobou, aby mu mohl být rovnocenným protihráčem i informovaným oponentem.²⁴

Podle užití rozlišujeme rozhovory na zpravodajské (chápeme jako dialogickou formu rozhlasové zprávy) a publicistické. Ty se dále dělí na rozhovory reportážní (kde důležitou roli hrají další zvuky, které dokreslují výpověď dotazovaného), portrétní (který můžeme chápat jako určitou formu medailonu), komentující (zaujímá stanovisko k probíranému dění) a rozborový (tedy analyzující určité dění nebo problém).²⁵

¹⁹ Viz 18

²⁰ *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 175-176. ISBN 978-80-7277-266-7.

²¹ *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 93-94. ISBN 978-80-7277-266-7.

²² NAVRÁTIL, Karel. *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Praha: Literární akademie, 2006, s. 70-73. ISBN 80-86877-04-3.

²³ Viz 21

²⁴ Viz 21 a 22

²⁵ MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 27.

1.7.Srovnání obecných charakteristik rozhlasových žánrů a praktické bakalářské práce

V předchozích bodech popsané žánry nebyly vybrané náhodou. Jak jsem již zmínil v úvodu, mám za to, že všechny více či méně souvisí s praktickou částí mé bakalářské práce. Ve své tezi mám práci popsanou jako reportáž. Paradoxně s tímto žánrem má ve výsledku má bakalářská práce společného nejméně. V průběhu přípravy jsem zjistil, že zejména z finančních důvodů není v mých silách zajistit onu autentičnost (v mém případě to mohlo znamenat kupříkladu cestu do Ázerbajdžánu), která je při tvorbě reportáže esenciální. Rozhodl jsem se tedy pro jinou metodu rozhlasové tvorby a s tím i související jiný žánr rozhlasové tvorby, který se k danému tématu tak, jak jsem ho uchopil já, hodí dle mého soudu více.

Na základě definic žánrů, které jsem popsal výše, bych svou práci označil jako pásmo, neboť používám dokumentární prvky, které dokresluji a podbarvuji hudbou a v určitých pasážích i komentuji a hodnotím. Nicméně si neuvědomuji, že bych používal dostatek metod používaných v dramatické tvorbě, aby se dala má práce označit za feature.

V rámci své práce vytvářím i tři kratší medailony – Lídy Rakušanové, Jána Kuciaka a Khadiji Ismayilove, které se zabývají profesním životem výše zmíněných.

Ke konci své práce jsem použil okrajově i metodu rozhovoru, pomocí které jsem získal informace a vyjádření od Pavly Holcové a Alice Němcové Tejkalové.

2. Představení bakalářské práce Politické utlačování novinářů v Evropě a na Blízkém východě

2.1.Obsah

V první části se vracím do časů, kdy byl tento způsob umlčování politických oponentů u nás prakticky na denním pořádku – přenesu se tedy do Československa druhé poloviny minulého století, kdy u nás vládli komunisté, vše řídila (ať už se k tomu veřejně přiznala, nebo si tak počínala tajně) Komunistická strana Československa a o svobodě projevu mohli novináři pouze snít. Zde představuji novinářku Lídu Rakušanovou, která po srpnové okupaci roku 1968 emigrovala do Německa, kde začala působit v Rádiu Svobodná Evropa,

jednom ze symbolů československého exilového odboje.²⁶

V části druhé představuji zesnulého slovenského investigativního a datového novináře Jána Kuciaka, který byl na sklonku února roku 2018 zastřelen.²⁷ Vzhledem k tomu, že v době tvorby bakalářské práce stále probíhá vyšetřování jeho smrti,²⁸ jej představuji pouze letmo, neboť oficiálně není potvrzeno příslušnými orgány, že za Jánovou smrtí stál některý z politiků. Podle policie a jeho spolupracovníků je však nejpravděpodobnějším motivem vraždy jeho investigativní práce, neboť v posledních měsících předcházejících jeho smrti dával dohromady informace na článek o italské maffii 'Ndranghetě a jejím napojení na členy slovenské vlády.²⁹

Třetí část věnuji ázerbájdžánské investigativní novinářce Khadije Ismayilove, která byla kvůli své práci, kdy psala o nekalých praktikách prezidentské rodiny v Ázerbájdžánu, anonymně vydírána, veřejnými provládními médii pomlouvána a nakonec odsouzena ve vykonstruovaném procesu k sedmi a půl letům vězení. Zde tedy popisují ázerbájdžánské realie, které jsou k pochopení jejího příběhu podstatné a následně její životní příběh.

V poslední části se vracím zpět do České republiky, tentokrát ovšem do současnosti. Zde polemizují nad tím, zda je možné, aby se časy před rokem 1989 opět vrátily. Aby se žurnalistika stala opět služebnou politiky a novináři hlásnou troubou vládnoucí strany. Popisují zde propad České republiky na žebříčku svobody tisku vydávaného organizací Reportéři bez hranic a představují některé jeho možné příčiny. V této části užívám také vyjádření zakladatelky Českého centra pro investigativní žurnalistiku Pavly Holcové a bývalé ředitelky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky a nynější děkanky Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity Alice Němcové Tejkalové, které doplňují a zakončují mou

²⁶ 13. komnata Lídy Rakušanové. In: *13. komnata* [televizní dokument]. Připravili: B. Procházková, O. Špátová a O. Sommerová. ČT1, 6. 11. 2015. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/215562210800014-13-komnata-lidy-rakusanove/>

²⁷ MOŠPANOVÁ, Eva. *Otázky a odpovědi: co víme o vraždě Jána Kuciaka a jejím vyšetřování*. In: iROZHLAS.cz [online]. 1. 3. 2018 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jan-kuciak-vrazda-vysetrovani-antonino-vadala-policie-mafie-ndrangheta_1803011400_mos

²⁸ MATULÍK, Petr. *Útok směřoval výhradně na Kuciaka, řekl slovenský generální prokurátor*. In: iDnes.cz [online]. 9. 5. 2018 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jan-kuciak-vrazda-vysetrovani-antonino-vadala-policie-mafie-ndrangheta_1803011400_mos

²⁹ KOVÁČ, Peter. *Aký bol motív? Čo vie verejnosť o vražde novinára Kuciaka*. In: SME.sk [online]. 1. 3. 2018 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/20771753/vrazda-jan-kuciak-motiv-informacie.html>

práci.

2.2. Forma

Výsledná práce má celkem 22 minut a 17 vteřin. Byla exportována v bezztrátovém formátu WAV, aby se co nejvíce zachovala původní kvalita nahrávek (které byly nahrávány též ve formátu WAV se vzorkovací frekvencí o hodnotě 44100Hz a bitové hloubce zvuku 16 bitů), s čímž souvisí i větší velikost nahrávky (cca 250 MB).

V nahrávce jsou použity části zvukových záznamů z 13. komnaty Lídy Rakušanové, Hosta Lucie Výborné s Lídou Rakušanovou, rozhovoru Khadijy Ismayilove z cyklu In Their Own Worlds Amnesty International, videa z facebookového profilu Tomia Okamury a pořadu Reportéři ČT. Z hudby jsem použil část písně Dopis Svobodné Evropě od Josefa Laufera, znělku Rádía Svobodná Evropa, Intro od britské kapely Alt-J, úryvek ázerbájdžánské lidové hudby Mugam a začátek Vltavy od Bedřicha Smetany.

3. Zhodnocení praktické části bakalářské práce

3.1. Odchýlení od teze

Ve výsledné práci jsem se odchýlil od původních myšlenek a představ obsažených v tezi bakalářské diplomové práce. V následujících řádcích na tyto změny poukážu a pokusím se je odůvodnit.

První změnu najdeme přímo v názvu práce. V tezi stojí, že se jedná o rozhlasovou reportáž. Výsledný produkt však z vícero důvodů, které vysvětluji v bodě 2.7, definuji jako pásmo.

Další změna se týká obsahu práce. Původní myšlenka byla, že se v části týkající se Slovenska budu zabývat postavou Paľa Rýpala, slovenského investigativního novináře, jenž 22. dubna 2008 beze stopy zmizel. Nicméně nešťastné události, které se staly na sklonku února roku 2018, mě donutily původní záměr přehodnotit, neboť příběh Jána Kuciaka je pro mé účely vhodnější, emocionálně silnější a bezesporu aktuálnější.

S těmito změnami souvisí i to, že předpokládaná struktura práce nakonec dopadla jinak, než je uvedeno v tezi. Teoretickou část jsem uspořádal, pozměnil a upravil tak, aby dávala větší smysl a lépe korespondovala s praktickou částí. Scénář jsem z teoretické části

vyjmul a připojil ho jako přílohu.

Poslední odchýlení od teze je v části literatury. Z uvedených pěti titulů jsem nakonec použil pouze dva, použití ostatních z důvodu výše uvedených změn ztratilo smysl.

3.2. Problémy při vytváření praktické části

Při tvorbě praktické části bakalářské práce jsem narazil na několik problémů, které jsem musel řešit a které mi komplikovali práci.

Vzhledem k tomu, že jedna z částí pojednává o Ázerbájdžánské novinářce Khadije Ismayilove a jsou v ní použity útržky z rozhovoru s ní, který je celý vedený v angličtině, musel jsem tyto části přeložit do češtiny a následně nechat namluvit osobou ženského pohlaví, aby výsledek seděl s původní nahrávkou. K tomu jsem využil svou spolužačku Vendulu Vrbovou, která mi ony části namluvila ve studiu Českého rozhlasu.

Další z problému jsem již zmínil v bodě 2.7. Ze zejména finančních důvodů jsem nakonec nemohl navštívit ázerbájdžánskou novinářku Khadiju a natočit s ní rozhovor osobně, čímž bych zajistil autentičnost a nespornou originálnost jejího příběhu.

Potíží bylo i časové doporučení na stopáž. Vzhledem k množství materiálu a podkladů se ukázalo, že vystihnout v doporučených patnácti minutách vše, co je důležité pro pochopení příběhu jednotlivých představovaných novinářů, je velice složitý počin, neboť všechny příběhy mi připadají natolik silné a zajímavé, že s dostatkem času a finančních prostředků by si každý zasloužil alespoň hodinový rozhlasový příspěvek.

Závěr

Utlačování novinářů politiky je problém, o kterém je nutno mluvit a který se stává čím dál tím víc aktuálnější i v našem prostředí. Cílem mé bakalářské práce tak bylo onen problém vnést na světlo a ukázat, že existuje, a to za pomoci představení a přiblížení životních osudů novinářů, kteří byli kvůli své práci perzekvováni, většinou vládnoucí politickou silou. Z důvodu objemnosti tématu jsem byl nucen omezit výběr na Evropu a Blízký východ. I přes toto zúžení se stále jedná o velice obsáhlé téma, neboť nejenže se téměř každá země v těchto lokalitách s tímto problémem potýkala (a dost z nich se stále ještě potýká), ale také Index svobody tisku ve světě vydávaný organizací Reportéři bez hranic, který toto téma reflektuje, má postupem v čase klesavou tendenci.³⁰

Vybral jsem si proto ukázkové případy, které jsem představil v praktické části své bakalářské práce. Jednalo se jmenovitě o Lídu Rakušanovou, jež působila za dob okupace v Rádiu Svobodná Evropa. Další je případ slovenského novináře Jána Kuciaka, kterého však představuji pouze letmo, neboť stále probíhá vyšetřování okolností jeho smrti. Posledním představený případ je o ázerbájdžánské novinářce Khadije Ismayilove, který jasně dokazuje, že praktiky užívané u nás mezi lety 1948 a 1989 ze světa nezmizely, pouze se přesunuly do jiných zemí. V závěru praktické části poté polemizuji nad tím, zda je možné, abychom se, co se svobody slova týče, vrátili opět před rok 1989. Teoretická část pak posloužila jako doplnění části praktické. Doplnila a přiblížila postupy, které jsem při tvorbě reportáže použil, a motivy, které jsem měl.

³⁰ *RSF Index 2018: Hatred of journalism threatens democracies* [online]. [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/rsf-index-2018-hatred-journalism-threatens-democracies>

Summary

Political oppression of journalists is a problem that needs to be discussed and which is becoming more visible even in our country. The aim of my bachelor thesis was to bring that problem to light and show that it exist. I used a stories of a journalists who were persecuted for their work, mostly by the ruling political power. I was forced to reduce the selection to Europe and Middle East due to the bulkiness of the topic. Even though it is still great topic because not only almost every country have dealt with that problem but the World Press Freedom Index made by Reporters Without Borders is on downward trend. So I used life stories of Lída Rakušanová, former journalist for Radio Free Europe, Ján Kuciak, Slovak journalist who was killed in late February 2018, and Khadija Ismayilova, Azerbaijan journalist, whose story proves that practices that were used in our country between 1948 and 1989 did not vanished but only moved to another countries. In the end I contemplate whether or not we can get back before the year 1989 in terms of freedom of speech.

Použitá literatura

99 významných tvůrců rozhlasových dokumentů. Praha: Radioservis, 2013. ISBN 978-80-87530-31-3.

MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999.

NAVRÁTIL, Karel. *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Praha: Literární akademie, 2006. ISBN 80-86877-04-3.

Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.

Elektronické zdroje

International Covenant on Civil and Political Rights. *United Nations Treaty Collection* [online]. [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en

Killed since 1992 - Murdered. *Committee to Protect Journalists* [online]. [cit. 7. 5. 2018]. Dostupné z:

https://cpj.org/data/killed/murdered/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&typeOfDeath%5B%5D=Murder&start_year=1992&end_year=2018&group_by=year

MOŠPANOVÁ, Eva. *Otázky a odpovědi: co víme o vraždě Jána Kuciaka a jejím vyšetřování*. In: iROZHLAS.cz [online]. 1. 3. 2018 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jan-kuciak-vrazda-vysetrovani-antonino-vadala-policie-mafie-ndrangheta_1803011400_mos

MATULÍK, Petr. *Útok směřoval výhradně na Kuciaka, řekl slovenský generální prokurátor*. In: iDnes.cz [online]. 9. 5. 2018 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jan-kuciak-vrazda-vysetrovani-antonino-vadala-policie-mafie-ndrangheta_1803011400_mos

KOVÁČ, Peter. *Aký bol motív? Čo vie verejnost' o vražde novinára Kuciaka*. In: SME.sk [online]. 1. 3. 2018 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/20771753/vrazda->

jan-kuciak-motiv-informacie.html

RSF Index 2018: Hatred of journalism threatens democracies [online]. [cit. 9. 5. 2018].

Dostupné z: <https://rsf.org/en/rsf-index-2018-hatred-journalism-threatens-democracies>

Zdroje užité v praktické části bakalářské práce

13. komnata Lídy Rakušanové. In: *13. komnata* [televizní dokument]. Připravili:

B. Procházková, O. Špátová a O. Sommerová. ČT1, 6. 11. 2015. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/215562210800014-13-komnata-lidy-rakusanove/>

VÝBORNÁ, Lucie. Lída Rakušanová. In: *Host Lucie Výborné* [rozhlasový pořad]. ČRo 1

– Radiožurnál, 16. 10. 2008. Dostupné z: <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/799244>

In Their Own Words: Khadija Ismayilova [podcast]. Amnesty International, 12. 1. 2018.

Dostupné z: <https://soundcloud.com/amnestyfactual/in-their-own-words-khadija-ismayilova>

OKAMURA, Tomio. *Mediální lži a manipulace*. [videozáznam na facebooku]. Dostupné

z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1957632574247548/>

NEUMANNOVÁ, Jana. Ministerské počty. In: *Reportéři ČT* [televizní pořad]. ČT1, 30. 1.

2017. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/217452801240004/video/519797>

Použitá hudba

Josef Laufer – Dopis Svobodné Evropě

Znělka rádia Svobodná Evropa

Alt-J – Intro

Ázerbájdžánská folklórní hudba mugam

Bedřich Smetana - Vltava

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK

Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Nechvátal Lukáš

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2015/2016

E-mail diplomantky/diplomanta:

mr.nechvatal@gmail.com

Studijní obor/forma studia:

Žurnalistika, prezenční

Předpokládaný název práce v češtině:

Politické utlačování novinářů v Evropě a na Blízkém východě – rozhlasová reportáž

Předpokládaný název práce v angličtině:

Political oppression of journalists in Europe and Middle East – radio report

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2017/2018

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

I přes to, že se mnohé státy světa hlásí k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, jehož součástí je mimo jiné i právo na svobodu projevu, bývá stále spousta novinářů působících v rozporu s ideologií vládnoucí moci omezována a stíhána, ale i vězněna a vražděna. V teoretické části práce představím obecně rozhlasové žánry, zaměřím se hlavně na rozhlasovou reportáž, která bude předmětem mé bakalářské práce. Praktickou část bude tvořit rozhlasová reportáž o politickém utlačování novinářů. Zaměřím se zejména na situaci v České republice a na Slovensku, vysleduji ale i další typické případy narušování a omezování svobody novinářů v Evropě a na Blízkém východě – Pa'lo Rýpal, Khadija Ismayilova a další.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Teoretická část
 - a. Úvod – představení a vymezení tématu
 - b. Charakteristika rozhlasových žánrů s důrazem na reportáž a rozhovor
 - c. Představení konkrétní reportáže Politické utlačování novinářů
 - d. Cíl reportáže
 - e. Hlavní aktéři
 - f. Zvolená metodika
 - g. Scénář
 - h. Popis práce
 - i. Zhodnocení naplnění cíle
 - j. Závěr – reflexe celé práce
2. Praktická část
 - a. Přepis nahrávky
 - b. Audio nahrávka

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Za pomoci rozhovorů se zainteresovanými lidmi (tedy s omezenými novináři, případně s jejich příbuznými, známými, a pokud se něco takového podaří, tak i s lidmi z „druhé“ strany) sestavím reportáž o politickém omezení a utlačování novinářů v České republice, na Slovensku a ve světě.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

MARŠÍK, Josef. *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999. ISBN 80-238-5619-7.

Publikace představuje stručnou formou nejdůležitější termíny v rozhlasové tvorbě, které by měl každý budoucí pracovník rozhlasu znát.

NAVRÁTIL, Karel, ed. *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Praha: Literární akademie, 2006. ISBN 80-868-7704-3.

Publikace si klade za cíl srozumitelnou formou přiblížit studentům i profesionálům současný stav rozhlasových profesí.

MARŠÍK, Josef a HRAŠE, Jiří. *Reportáž v tisku a v rozhlase*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1997. 70 s.

Sborník příspěvků ze semináře Katedry žurnalistiky IKSŽ FSV UK a Sdružení pro rozhlasovou tvorbu.

BURČÍK, Matúš. *Ani smrť nerozdelí*. Slovensko: Petit Press, 2015. ISBN 978-80-559-0133-6.

Knižný debut Matúš Burčíka, dlhoročného redaktora denníka SME, rozpráva o životnom príbehu Oskara Fegyveresa, bývalého príslušníka SIS a hlavného svedka únosu prezidentovho syna. Nevyšetrená kauza únosu Michala Kováča mladšieho sa stala jedným zo symbolov búrlivých deväťdesiatych rokov na Slovensku.

JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-867-6200-9.

O jednotlivých etapách vývoje vysílání a dění v rozhlase se na téměř 700 stranách v 9 kapitolách rozepisuje 9 autorů: Josef Maršík, Jiří Hraše, František Hrdlička, Eva Ješutová, Rostislav Běhal, Milan Rykl, Zdeněk Bouček, Jiří Hubička, Václav Moravec.

REPORTERS SANS FRONTIÈRES. *Safety guide for journalists: a handbook for reporters in high-risk environments*. Paris, 2015.

The Safety Guide for Journalists issued by Reporters Without Borders is aimed at providing guidelines and practical advice for all those who risk running into an enemy of press freedom on a street corner or on a deserted road. Such a situation can quickly test the difference between a happy-go-lucky journalist who set off unprepared and a reporter who packed the right survival kit of experience and equipment.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Ukazatele svobody tisku ve světě a možnosti jejich mediální reflexe – Václav Voslář

Jazykové nešvary v současném českém interview – Veronika Nováková

Rozhlasová reportáž – Hana Sedláková

Datum / Podpis studenta/ky

24. května 2017

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Politické utlačování novinářů (audionahrávka)

Příloha č. 2: Scénář praktické části bakalářské práce (text)